

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

методичні рекомендації для практичних занять для здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Готельно-ресторанна справа»
спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» для заочної форми навчання

Миколаїв
2023

УДК 94+930.85(477)

I-90

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету від 20 03 2023 р. протокол № 8

Укладач:

Побережець Г.С. – старший викладач кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету.

Рецензенти:

Березовська Т.В. - кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного університету.

Макарчук С.С. - кандидат історичних наук, доцент, керівник Обласного центру пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності Миколаївської обласної ради.

© Миколаївський національний аграрний
університет, 2023

ВСТУП

Дисципліна «Історія та культура України» є однією з головних складових для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форми навчання. Вона сприяє розвитку особистості, формуванню її політичної відповідальності та творчого підходу до вирішення суспільних проблем. Засвоєння історичного досвіду допоможе майбутнім спеціалістам зайняти чітку громадянську позицію, розібратися у складнощах сучасного життя та надасть можливість утверджувати державність. Вивчення історії та культури України допомагає здобувачам вищої освіти усвідомити історичні корені свого народу, етапи його формування, цілісність його історії.

Метою вивчення дисципліни: «Історія та культура України» є: дати майбутнім фахівцям аграрно-промислової сфери знання щодо сутності і значення історичних процесів, сформуванню їх загальноосвітній рівень, прагнення до самовдосконалення, любов до національних духовних цінностей.

Завданнями вивчення дисципліни є: історичне минуле народу від найдавніших часів до наших днів, усвідомлення сутності історичних процесів, вміння орієнтуватися в широкому спектрі різноманітних поглядів на певні історичні явища та події, опанування яких дозволяє сформувати визначену систему компетентностей та досягти очікуваних результатів навчання з дисципліни.

Об'єкт дисципліни: історичні події, біографії визначних особистостей, історія Миколаївщини.

Предмет дисципліни: етносоціокультурне життя і діяльність українського народу в соціоекономічній та політичній сферах, біографії видатних історичних діячів.

Модульно-трансферна система оцінки знань здобувачів вищої освіти ураховує всі форми їхньої роботи над вивченням курсу та рівень отриманих ними знань. Основними формами вивчення історії та культури України є лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота здобувачів вищої освіти над джерелами та навчально-методичною літературою, підготовка й виступи з тематичними повідомленнями, доповідями та рефератами, рецензування рефератів, контрольні співбесіди, написання контрольних робіт, участь у студентських наукових конференціях, складання іспиту.

Теми пропущених занять, а також ті, на яких здобувачі вищої освіти отримали незадовільну оцінку, перескладаються ними викладачу на консультаціях.

Основними формами контролю знань здобувачів вищої освіти при вивченні курсу є: оцінки на семінарах, письмові контрольні роботи, повідомлення, модульні контрольні співбесіди та іспит.

Змістовий модуль 1: Стародавня і середньовічна історія України

Лекція 1.

Стародавня історія та культура України.

Вступ до курсу.

Поява людини на території сучасної України. Палеоліт і мезоліт. Неолітична революція. Енеоліт. Трипільська культура. Територія й населення. Етнічне обличчя трипільців. Доба бронзи. Господарський прогрес. Етнічні процеси. Розклад первіснообщинного ладу. Ранній залізний вік (кінець II тис. до н.е. – перші століття н.е.). Прискорення суспільного розвитку. Кіммерійці. Скіфія. Праслов'яни скіфської доби. Мала Скіфія. Сармати. Античні міста-держави Північного Причорномор'я і Криму. Початок великого переселення народів.

Keywords: people, Trypillians, iron age, progress, resettlement of peoples

Се м і н а р:

Стародавня історія та культура України.

Питання для опитування

1. Охарактеризуйте поняття: рід, плем'я, матріархат, патріархат.
2. Що означає поняття “неолітична революція”?
3. Проаналізуйте побут та вірування кіммерійців, скіфів і сарматів.
4. Охарактеризуйте досягнення скіфів у мистецтві.
5. Назвіть та охарактеризуйте причини проникнення греків у Північне Причорномор'я.
6. Ольвія.
7. Який існує зв'язок між природними умовами та розвитком людського суспільства?

Питання для самостійного вивчення

1. Охарактеризуйте поняття: рід, плем'я, матріархат, патріархат.
2. Що означає поняття “неолітична революція”?
3. Проаналізуйте побут та вірування кіммерійців, скіфів і сарматів.
4. Охарактеризуйте досягнення скіфів у мистецтві.

Теми доповідей та презентацій

1. Мистецтво та вірування скіфів.
2. Грецька колонізація Північного Причорномор'я, її культура та побут.
3. Ольвія.

Питання для дискусії

1. Назвіть та охарактеризуйте причини проникнення греків у Північне Причорномор'я.
2. Який існує зв'язок між природними умовами та розвитком людського суспільства?

3. Який існує зв'язок між природними умовами та розвитком людського суспільства?
4. Назвіть припустимі ареали розселення стародавніх слов'ян. Дайте загальну характеристику етапів формування східного слов'янства.
5. Проаналізуйте побут і воєнну тактику слов'ян.
6. Проаналізуйте вірування слов'ян.
7. Які чинники зумовили соціальне розшарування серед слов'ян?

Лекція 2.

Розвиток та культура Київської держави 9 – перша половина 14 ст.

Слов'янський етногенез. Праслов'яни. Венеди-зарубинці. Анти-черняхівці. Гуни. Велике розселення слов'ян. Розселення і побут східних слов'ян. Релігійні вірування.

Переддержавні утворення у східних слов'ян. Передумови виникнення державності. Племінні князівства. Утворення Київської Русі. Об'єднання Києва і Новгороду. Сперечання норманістів і антинорманістів. Соціально-економічний та державний лад Київської Русі. Соціально-економічний розвиток. Етапи політичної історії. Реформи Святослава і Володимира. Хрещення Русі. Династичні зв'язки. "Руська правда". Початок феодального дроблення. Історичне значення Київської Русі. Феодальна розробленість Русі. Розпад Київської держави. Монголо-татарська навала. Галицька і Волинська земля до поч. XII ст. Роман Мстиславич. Данило Галицький. Галицько-Волинське князівство за наступників Данила Галицького. Криза Галицько-Волинської держави. Її розпад.

Keywords: resettlement, Kievan Rus, principality, feudal crushing, decay

Се м і н а р :

Розвиток та культура Київської держави 9 – перша половина 14 ст.

Питання для опитування

1. Який існує зв'язок між природними умовами та розвитком людського суспільства?
2. Назвіть припустимі ареали розселення стародавніх слов'ян. Дайте загальну характеристику етапів формування східного слов'янства.
3. Проаналізуйте побут і воєнну тактику слов'ян.
4. Проаналізуйте вірування слов'ян.
5. Які чинники зумовили соціальне розшарування серед слов'ян?
6. Що ви знаєте про виникнення Києва?

Питання для самостійного вивчення

1. Слов'янський етногенез.
2. Праслов'яни.
3. Венеди-зарубинці.
4. Анти-черняхівці.
5. Гуни.
6. Велике розселення слов'ян.

7. Розселення і побут східних слов'ян. Релігійні вірування.

Питання для дискусії

1. Що ви знаєте про виникнення Києва?
2. Наслідки татаро-монгольської навали для Київської Русі.
3. Геополітичні плани московського князя Івана III.
4. Чому Велике князівство Литовське називають “Литовською Руссю”?
5. Чому ВКЛ вдалося приєднати до свого складу українські землі?
6. Яке значення мало входження українських земель до складу ВКЛ для українців і литовців?

Теми доповідей та презентацій

1. Переддержавні утворення у східних слов'ян.
2. Передумови виникнення державності.
3. Племінні князівства.
4. Утворення Київської Русі.
5. Об'єднання Києва і Новгороду.
6. Сперечання норманістів і антинорманістів.
7. Соціально-економічний та державний лад Київської Русі.
8. Соціально-економічний розвиток.
9. Етапи політичної історії.
10. Реформи Святослава і Володимира.
11. Хрещення Русі.

Лекція 3.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського: соціально-економічний, політичний та культурний розвиток.

Експансія Литви, Польщі й Угорщини. Литовсько-Руська держава. Територія. Адміністративно-територіальний устрій українських земель наприкінці XIV ст. Суспільно-політичний лад. Польсько-Литовська унія. Кревська унія. Боротьба Литви й Москви за давньоруську спадщину. Галичина під владою Польщі. Зміни в соціально-політичному устрої Галичини. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Великого князівства Литовського і королівства Польського. Річ Посполита. Люблінська унія. Захоплення українських земель Польщею. Адміністративно-територіальний устрій у складі Речі Посполитої. Соціальна структура суспільства. Шляхта. Магдебурзьке право. Фільварки і кріпосне право. Україна і Крим. Відсіч турецько-татарській агресії.

Keywords: expansion, social and political system, structure, enthusiasm, Ukraine

Се м і н а р :

Українські землі у складі Великого князівства Литовського:

соціально-економічний, політичний та культурний розвиток.

Питання для опитування

1. Наслідки татаро-монгольської навали для Київської Русі.
2. Геополітичні плани московського князя Івана III.
3. Чому Велике князівство Литовське називають “Литовською Руссю”?
4. Чому ВКЛ вдалося приєднати до свого складу українські землі?
5. Яке значення мало входження українських земель до складу ВКЛ для українців і литовців?
6. Чому литовсько-українська шляхта активно виступала за укладання Люблінської унії?
7. Яке значення мала Люблінська унія для Литви і України?

Питання для самостійного вивчення

1. Експансія Литви, Польщі й Угорщини.
2. Литовсько-Руська держава. Територія.
3. Адміністративно-територіальний устрій українських земель наприкінці XIV ст.
4. Суспільно-політичний лад.
5. Польсько-Литовська унія.
6. Кревська унія.
7. Боротьба Литви й Москви за давньоруську спадщину.
8. Галичина під владою Польщі.

Питання для дискусії

1. Чому литовсько-українська шляхта активно виступала за укладання Люблінської унії?
2. Яке значення мала Люблінська унія для Литви і України?

Теми доповідей та презентацій

1. Зміни в соціально-політичному устрої Галичини.
2. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Великого князівства
3. Литовського і королівства Польського.
4. Річ Посполита.
5. Люблінська унія.
6. Захоплення українських земель Польщею.
7. Адміністративно-територіальний устрій у складі Речі Посполитої.
8. Соціальна структура суспільства. Шляхта.
9. Магдебурзьке право.
10. Фільварки і кріпосне право.
11. Відсіч турецько-татарській агресії.

Л е к ц і я 4.

Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі. Культура українського козацтва.

Виникнення українського козацтва. Передумови виникнення козацтва. Запорозька Січ. Реєстрове козацтво. Громадський устрій козацтва. Посилення козацтва наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Козацькі повстання. Петро Сагайдачний. Хотинська війна. Селянсько-козацькі повстання 20 – 30-х рр. Козацтво і православ'я. Петро Могила. Боротьба козацтва проти турецько-татарської агресії. Морські походи козаків. Етнічна консолідація і національно-духовне піднесення українського народу у XV – першій половині XVII ст. Розселення українців. Братства. Національний склад. Брестська церковна унія. Визвольна війна середини XVII ст. Богдан Хмельницький. Зборівський договір. Формування державних структур. Соціальна політика гетьманського уряду. Переяславський договір 1654 р. Березневі статті 1654 р. Війна з Польщею у 1654 – 1656 рр.

Keywords: consolidation, rise, war, union, contract.

С е м і н а р :

Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі. Культура українського козацтва.

Питання для опитування

1. Чому Запорозьку Січ деякі історики характеризують як «козацьку демократичну християнську республіку»?
2. Висловіть своє судження щодо вислову М. Аркаса «Січ Запорозька – це був український лицарський орден, що не мав собі рівних в Європі і до наших днів».
3. Які причини козацько-селянських повстань наприкінці XVI ст.?
4. Яке значення для долі України мало гетьманування П.Сагайдачного?
5. Яке значення мали козацькі походи проти турок і татар?

Питання для самостійного вивчення

1. Значення для долі України мало гетьманування П.Сагайдачного.
2. Значення мали козацькі походи проти турок і татар.
3. Наслідки мали козацько-селянські повстання 20 – 30-х років XVII ст.
4. Звичаї, побут, символіку, військову майстерність козаків.
5. Роль відіграла православна віра в житті й діяльності козаків.

Питання для дискусії

6. Які наслідки мали козацько-селянські повстання 20 – 30-х років XVII ст.?
7. Що ви знаєте про звичаї, побут, символіку, військову майстерність козаків?
8. Яку роль відіграла православна віра в житті й діяльності козаків?
9. Чому Запорозьку Січ деякі історики характеризують як «козацьку демократичну християнську республіку»?
10. Висловіть своє судження щодо вислову М. Аркаса «Січ Запорозька – це був український лицарський орден, що не мав собі рівних в Європі і до наших днів».

11. Які причини козацько-селянських повстань наприкінці XVI ст.?

Завдання для модульної контрольної роботи (Змістовий модуль 1):

1. Охарактеризуйте термін «Неолітична революція».
2. Градація скіфського суспільства.
3. Причин грецької колонізації Північного Причорномор'я.
4. Чи можна спостерігати у сарматів залишки матриархату.
5. Чи існує різниця між Київською державою та Київською Руссю?
6. Причини економічного розквіту Галицько-Волинської держави.
7. В чому полягає феномен козацтва?
8. Порівняйте умови Білоцерківського і Зборівського договорів, чи відповідали вони реальним успіхам повстанців?

Модуль II. Нова історія України

Лекція 5.

Культурне та церковне життя в українських землях друга половина 17 ст. – початок 18 ст.

Руїна. Боротьба старшинських груп. Іван Виговський. Гадяцька угода. Юрій Хмельницький. Слободищенський трактат. Іван Брюховецький. Петро Дорошенко. Дем'ян Многогрішний. Наступ царизму на автономію України. Іван Мазепа. Україна і Північна війна. Обмеження влади лівобережних гетьманів. Запорозжя у 1709 – 1775 рр. Зруйнування Запорозької Січі у 1775 р. Еволюція соціальної структури України у XVIII ст. Взаємовідносини української та російської культур. Заснування міста Миколаєва.

Keywords: ruin, treatise, autonomy, power, hetman.

Се м і н а р :

Культурне та церковне життя в українських землях друга половина 17 ст. – початок 18 ст.

Питання для опитування

1. Які обставини спонукали П.Дорошенка до укладення військово-політичного союзу з Туреччиною? Чи мав перспективи такий союз?
2. Які факти біографії І.Мазепа свідчать, що його прихід на гетьманство є цілком закономірним?
3. Чи можна І.Мазепу вважати зрадником?
4. Які положення Конституції П.Орлика свідчать про її демократичний характер?
5. Чому царизмові вдалося без сильного спротиву ліквідувати автономний устрій України?
6. Чи мали перспективи перемоги селянсько-козацьких повстань? Чому? Відповідь обґрунтуйте.
7. Що спричинило гайдамацький і опришківський рухи в Україні?

Питання для дискусії

1. Які обставини спонукали П.Дорошенка до укладення військово-політичного союзу з Туреччиною? Чи мав перспективи такий союз?
2. Які факти біографії І.Мазепи свідчать, що його прихід на гетьманство є цілком закономірним?
3. Чи можна І.Мазепу вважати зрадником?
4. Які положення Конституції П.Орлика свідчать про її демократичний характер?
5. Чому царизмові вдалося без сильного спротиву ліквідувати автономний устрій України?

Теми доповідей та презентацій

1. Руїна.
2. Боротьба старшинських груп.
3. Іван Виговський.
4. Гадяцька угода.
5. Юрій Хмельницький.
6. Слободищенський трактат.
7. Іван Брюховецький. Петро Дорошенко.
8. Дем'ян Многогрішний.
9. Наступ царизму на автономію України.
10. Іван Мазепа.

Л е к ц і я 6.

Становище українських земель та розвиток української культури під владою Російської та Австро-Угорської імперії (друга половина 18 ст. – початок 20 ст.).

Українські землі у складі Російської імперії. Приєднання Північного Причорномор'я й Криму до Росії. Колонізація Південної України. Приєднання Правобережної України до Росії. Адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії. Розвиток капіталістичних відносин в Україні. Скасування кріпосного права. Буржуазні реформи. Капіталістична індустріалізація на українських землях. Загострення мовного питання.

Національне пробудження Східної України. Етапи національного руху. Становлення українознавства. Початок національно-духовного відродження на західноукраїнських землях. “Руська трійця”. Вплив революції 1848 – 1849 рр. Кирило-Мефодіївське товариство. Громадівський рух 60 – 80-х рр. Михайло Драгоманов. Молоді громади. Активізація студентського громадівського руху в 90-х рр. “Братство тарасівців”. “Загальна українська організація”. Піднесення національного руху на західноукраїнських землях (друга половина XIX – початок XX ст.). Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст. Боротьба москвофілів і народовців. Виникнення і діяльність українських політичних партій.

Keywords: revival, society, activity, political party, organization

Се м і н а р :

Становище українських земель та розвиток української культури під владою Російської та Австро-Угорської імперії (друга половина 18 ст. – початок 20 ст.).

Питання для опитування

1. Коли було юридично оформлено кріпосне право в Україні?
2. Охарактеризуйте роль братств у національному відродженні України.
3. Порівняйте та охарактеризуйте програмні цілі масонських лож і декабристів.
4. У чому виявилось національне відродження в Україні у I пол. XIX ст.?
5. Якими були причини піднесення національно-визвольного руху в Україні?
6. Чому царська цензура заборонила вживати в друку назву “Україна” та змінила її на назву “Малоросія”?
7. Яке значення для українства Західної України мав вихід альманаху “Русалка Дністрова”?
8. Чому саме духовенство відіграло провідну роль в українському національному русі на Західній Україні?
9. Які результати мали революційні події 1848 – 1849 рр. для національного відродження в Західній Україні?
10. Чому на західноукраїнських землях, на відміну від Наддніпрянської України, визвольний рух набув політичного характеру?

Питання для самостійного вивчення

1. Українські землі у складі Російської імперії.
2. Приєднання Північного Причорномор'я й Криму до Росії.
3. Колонізація Південної України.
4. Приєднання Правобережної України до Росії.
5. Адміністративно-територіальний поділ українських земель у складі Російської імперії.
6. Західноукраїнські землі у складі Австрійської імперії.
7. Розвиток капіталістичних відносин в Україні.
8. Скасування кріпосного права.
9. Буржуазні реформи.
10. Капіталістична індустріалізація на українських землях.
11. Загострення мовного питання.

Питання для дискусії

1. Чи мали перспективи перемоги селянсько-козацьких повстань? Чому? Відповідь обґрунтуйте.
2. Що спричинило гайдамацький і опришківський рухи в Україні?
3. Коли було юридично оформлено кріпосне право в Україні?
4. Охарактеризуйте роль братств у національному відродженні України.
5. Порівняйте та охарактеризуйте програмні цілі масонських лож і декабристів.

Завдання для модульної контрольної роботи (Змістовий модуль 2):

1. Чи могла Україна повернути втрачені права, відновити та зберегти автономію?
2. Де на Вашу думку було сильніше гноблення, в Австрійській чи Російській частинах України? Чому?
3. Чому Російська імперія розпочала перебудову свого господарського комплексу в 60 рр. 19 ст.? Яка подія штовхнула її до реформ?
4. У чому виявилось національне відродження в Україні у I пол. XIX ст.?
5. Якими були причини піднесення національно-визвольного руху в Україні?
6. Чому царська цензура заборонила вживати в друку назву “Україна” та змінила її на назву “Малоросія”?

Модуль III. Новітня історія України

Лекція 7.

Повсякденне життя та розвиток культури України в першій половині 20 ст.

Столипінська реформа. Буржуазно-демократична революція 1905-1907 рр. Перша Світова війна. Українська національна революція. Діяльність трьох українських урядів. Проголошення радянської влади в Україні. Воєнний комунізм. НЕП. Сталінізація. Голодомор. Друга світова війна. Рух опору.

Keywords: reform, revolution, government, power, resistance movement.

Се м і н а р :

Повсякденне життя та розвиток культури України в першій половині 20 ст.

Питання для опитування

1. Якими були основні положення III Універсалу? У чому полягає його історичне значення?
2. Основні положення та історичне значення IV Універсалу.
3. Порівняйте політичну діяльність УЦР та Гетьманату. Визначте спільне і відмінне.
4. Охарактеризуйте розвиток української державності за Директорії.
5. Проаналізуйте характер основних воєнних дій на території України в 1919 – 1920 рр.
6. Які особливості мав національно-визвольний рух на західноукраїнських землях?

Питання для самостійного вивчення

1. Столипінська реформа.
2. Буржуазно-демократична революція 1905-1907 рр.
3. Перша Світова війна.
4. Українська національна революція.
5. Діяльність трьох українських урядів.

6. Проголошення радянської влади в Україні.

Питання для дискусії

1. Порівняйте мету і суть політики “воєнного комунізму” та НЕПу.
2. Чим відрізнялися і що було спільне у методах і завданнях політики “воєнного комунізму” та “індустріалізації”.
3. Якими були основні наслідки колективізації в Україні?
4. Якими були визначальні риси тоталітарного режиму? Доведіть їх притаманність політичному режиму, що існував в УРСР в 1930-х роках?
5. Якими методами користувалися німці для встановлення “нового порядку”?
6. Охарактеризуйте процес визволення України від німецьких військ.
7. Якими були особливості відбудови промисловості республіки у перше післявоєнне десятиліття?

Теми доповідей та презентацій

1. Воєнний комунізм.
2. НЕП.
3. Сталінізація. Голодомор.
4. Друга світова війна.
5. Рух опору.

Л е к ц і я 8.

Україна в 50-90-х роках 20 ст.-початок 21 ст. та особливості розвитку української культури.

Післявоєнна відбудова. Голод 1946 – 1947 рр. та його наслідки. Повоєнні репресії. Західна Україна після війни. Соціально-економічний розвиток. Боротьба УПА проти радянської тоталітарної системи. Операція “Вісла”. Стан у галузі культури. Освіта, наука, література і мистецтво. “Відлига”. Загальні риси. Початок лібералізації. Нова література. Реформи в економіці. Зародження дисидентського руху. Соціально-економічний та політичний розвиток. Неосталінізм. Промисловість, сільське господарство та соціальне життя. Розвиток культури. Освіта, наука, література і мистецтво. Посилення дисидентського руху. На шляху до незалежності. “Перебудова”: причини та початок. Чорнобиль. Соціально-економічні та суспільні зрушення. Стан економіки. Суспільне життя. Початок національного відродження. Народний Рух. Створення політичних партій.

Keywords: industry, neo-stalinism, restructuring, shifts, revival.

С е м і н а р :

Україна в 50-90-х роках 20 ст.-початок 21 ст. та особливості розвитку української культури.

Питання для опитування

1. Охарактеризуйте політичний процес утворення СРСР.

2. Політика воєнного комунізму – це вимушена політика в роки громадянської війни чи цілеспрямована спроба комуністичного експерименту? Відповідь обґрунтуйте.
3. Порівняйте мету і суть політики “воєнного комунізму” та НЕПу.
4. Чим відрізнялися і що було спільне у методах і завданнях політики “воєнного комунізму” та “індустріалізації”.
5. Якими були основні наслідки колективізації в Україні?

Питання для самостійного вивчення

1. Утворення політичних партій і рухів в Україні.
2. Дострокові вибори Президента та Верховної Ради у 1994р.
3. Політика незалежної України стосовно національних меншин.
4. Релігійне життя в сучасній Україні.

Питання для дискусії

1. Порівняйте аграрну політику більшовиків за “воєнного комунізму”, непу, колективізації за схемою: методи, зміст, результати.
2. Які основні здобутки української культури та її трагічні сторінки у 20 – 30-ті роки ХХ ст.?
3. Якими були визначальні риси тоталітарного режиму? Доведіть їх притаманність політичному режиму, що існував в УРСР в 1930-х роках?
4. Якими були причини невдач радянських військ на першому етапі Великої Вітчизняної війни?

Завдання для модульної контрольної роботи (Змістовий модуль 3):

1. Які негативні аспекти економічного розвитку СРСР та УРСР, зокрема, в II пол. 1980-х років?
2. Проаналізуйте взаємозв'язок наростання економічної кризи наприкінці 1980 – на початку 1990-х років і виникнення передумов розпаду СРСР.
3. Назвіть причини невдач ринкових реформ в Україні на сучасному етапі.
4. Що призвело до наростання кризи в сільськогосподарському виробництві?
5. Які, на вашу думку, існують способи розв'язання економічних і аграрних проблем за сучасних умов. Відповідь обґрунтуйте.
6. Назвіть відомі вам партії, що виникли в Україні у 90-х роках і проаналізуйте їхню роль в активізації суспільно-політичного життя.
7. Порівняйте законотворчу діяльність Верховної Ради України 1994 і 1998, 2002 р.
8. Назвіть основні напрямки зовнішньої політики незалежної України.

Термінологічний словник

«Ревізька душа» – одиниця обліку чоловічого населення Російської імперії у XVIII–XIX ст. Термін почали вживати після впровадження подушного податку. В Україні «ревізькі душі» існували з 1781 по 1887 рік. Під час ревізій і переписів вони вписувались у так звані «ревізькі казки». Кожна ревізька душа вважалась наявною до наступного перепису, навіть у

випадку її смерті (звідси вислів – «мертві душі»).

«Рейкова війна» – форма боротьби партизанів проти фашистів у 1943–1944 рр.

«Слово о полку Игоревім» - видатна пам'ятка літератури Русі, присвячена невдалому походу новгород-сіверського князя Ігоря Святославича проти половців 1185 р. Автор невідомий.

«Шлях із варягів у греки» - назва основного водного торговельного шляху Київської Русі, що зв'язував північні райони країни з південними руськими землями та Скандинавські країни з Візантією.

Абсолютизм – необмежена самодержавна влада, яка ґрунтується на сваволі правителя і за якої досягається надзвичайно високий ступінь централізації державної влади.

Автономія – частина держави, яка має самоуправління; право населення певної територіальної одиниці (республіки, області, округу) на самостійне здійснення державної влади.

Аграрні реформи – державні заходи, спрямовані на зміни системи землеволодіння і землекористування.

Агресія – будь-яке незаконне застосування збройних сил однієї держави проти суверенітету, територіальної недоторканості або політичної незалежності іншої держави або народу.

Анархізм – ідейно-теоретична та суспільно-політична течія, в основі якої лежить заперечення державного управління суспільством.

Антигітлерівська коаліція – союз держав і народів, що боролися в роки Другої світової війни проти агресивного блоку Німеччини, Італії, Японії та їхніх сателітів. Ядро коаліції – СРСР, США, Великобританія.

Археологія - наука, яка вивчає історію суспільства за матеріальними залишками життя та діяльності людей – речовими (археологічними) пам'ятками культури. Досліджує окремі предмети давнини (знаряддя праці, зброю, посуд, прикраси, тощо) і цілі комплекси (поселення, скарби, могильники), які знаходять під час розкопок і які дають можливість відновити соціально-економічну історію епохи, особливо якщо вона мало або зовсім не висвітлена в письмових джерелах.

Брацлавщина – східна частина Поділля з центром у м. Брацлаві. Історична область в Україні XIV–XVIII ст. Займала територію сучасних Вінницької і частково Хмельницької області України.

Викупна операція – викуп селянами у поміщиків у 1861–1906 роках земельних наділів на умовах реформи 1861 року. Уряд сплатив поміщикам суму викупу, яку селяни повинні були погасити протягом 49 років (так звані викупні платежі). Стягнення платежів припинилось унаслідок революції 1905–1907 років. Уряд встиг отримати від селян більш ніж 1,6 млрд. карбованців.

Військові поселення – особлива організація війська в Росії 1816–1857 років, започаткована з метою створення резерву підготовленого війська без збільшення державних витрат на його утримання. Поєднували військову службу із заняттям сільським господарством. Ініціатором створення та

головним начальником військових поселень був А. Аракчєєв. Жорстокий режим, муштра та сувора регламентація особистого життя військових поселенців спричинили повстання в Чугуєві, Балаклії, Шебелинці та ін.

Генеральна старшина – вища державна адміністрація в Гетьманщині – найближче оточення гетьмана: генеральний писар, генеральний обозний, генеральний суддя, генеральний підскарбій, генеральний хорунжий, генеральний бунчужний, два генеральні осавули.

Генеральний бунчужний – представник генеральної старшини. Захищав у воєнні часи бунчук – один із символів гетьманської влади. Виконував важливі доручення гетьмана.

Геноцид – масове знищення народів України, особливо єврейського народу.

Гетто – частина міста, що виділялась у середні віки в країнах Західної і Центральної Європи для ізольованого проживання євреїв. У роки Другої світової війни гетто були створені нацистами в деяких містах Східної Європи (у тому числі і в Україні) і перетворені в табори знищення євреїв. Термін «гетто» інколи використовується для визначення району міста, де живуть дискриміновані національні меншини.

Гетьманщина – загально прийнята в науковій літературі назва української національної козацької держави, яка утворилася в результаті Визвольної війни українського народу в середині XVII ст. Офіційна назва держави – Військо Запорозьке. В офіційних документах царського уряду українську державу називали Малоросією.

Дворові люди – категорія кріпосних селян, які працювали в будинку поміщика. Землі при звільненні не отримували.

Декабристи – російські дворяни-революціонери, які підняли в грудні 1825 року повстання проти самодержавства та кріпацтва. Намагались здійснити військовий переворот силами армії, без участі народу. Організували повстання 14 грудня 1825 року в Петербурзі та в Чернігівському полку в Україні.

Експансія – розширення кордонів, сфер впливу, захоплення територій, позбавлення політичної незалежності.

Імперія – велика держава, що складається з метрополії та підпорядкованих центральній владі держав, народів, які примусово інтегровані до єдиної системи політичних та культурних взаємозв'язків.

Народність - мовна, територіальна, етнічна, економічна та культурна спільність людей, яка історично утворюється в період феодалізму.

Натуральне господарство – тип господарства, в якому продукти праці виробляються для задоволення потреб самих виробників, а не для продажу.

Нацизм – одна з назв німецького фашизму.

Націоналізм – ідеологія та політика, яка полягає у твердженні про національну унікальність і національну переважність; у деяких сучасних європейських країнах (наприклад, у Франції) поняття «націоналізм» вважається ідентичним поняттю «патріотизм».

Національне відродження України - процес в українській історії

першої половини ХІХ ст., у ході якого формувалась національна свідомість українців, зростав їх інтерес до рідної мови, історії, культури, зміцнювалися зв'язки між західною і східною українською інтелігенцією, розгортався національно-визвольний рух.

Національне питання - питання про стосунки між націями в багатонаціональних країнах, про шляхи ліквідації національного гноблення та нерівності.

Остарбайтери – українці, вивезені на примусові роботи до Німеччини.

Партизанський рух – вид збройної, часто диверсійної боротьби мас за свободу і незалежність своєї батьківщини (або за соціальні перетворення), яка відбувалася на території, зайнятій ворогом.

Перша світова війна 1914–1918 рр. – збройний конфлікт між військово- політичними блоками європейських держав – Антантою і Троїстим союзом.

План «Барбаросса» – німецький план блискавичної війни проти СРСР з метою знищення Червоної Армії протягом 2–2,5 місяців.

План «Ост» – німецький план виселення з України мільйонів людей і заселення її німецькими колоністами та їх союзниками.

Промисловий переворот – перехід від ручної праці до машинної, від феодальної мануфактури до капіталістичної фабрики, заводу.

Революційна українська партія — перша активна політична організація Центральних, Південних і Східних українських земель. Заснована 11 лютого 1900 р. діячами студентських громад Д. Антоновичем, П. Андрієвським, М. Л. Мацієвичем, О. Коваленком, Б. Камінським та ін.

Революція – докорінна, якісна зміна, різкий стрибкоподібний перехід від одного якісного стану до іншого, від старого до нового; докорінний переворот у житті суспільства, який приводить до ліквідації віджилого суспільного ладу й утворення нового.

Фашизм – відверто терористична диктатура, що ґрунтувалась на принципах шовінізму-расизму.

Централізація – зосередження керівництва (управління) в єдиному центрі; зосередження більшої частини державних функцій у віданні.

Література

1. Про проголошення незалежності України : Постанова Верхов. Ради України від 24.08.1991 р. № 1427-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>.
2. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верхов. Ради України ; Рад. Соціаліст. Респ. від 16.07.1990 р. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
3. Декларація про державний суверенітет України : Декларація Верхов. Ради України ; Рад. Соціаліст. Респ. від 16.07.1990 р. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
4. Алексєєв Ю. М. Історія України (англ. мовою). History of Ukraine : навч. посібник. Київ : Каравела, 2021. 240 с.
5. Бажан О. В. Діяльність Центрального державного архіву громадських об'єднань України з популяризації документів Національного архівного фонду стосовно Голодомору 1932-1933 років // Винищення голодом. Пам'ять нації: збірник наукових статей та доповідей учасників круглого столу до 85-х роковин Голодомору 1932-1933 років в Україні / Київська обласна державна адміністрація. Державний архів Київської області. Архівний простір. Праці Державного архіву Київської області. Вип. II. Київ : Логос, 2020. С. 36-44.
6. Бажан О. В. Круглий стіл "Крим – це Україна. Документальні свідчення в архівах України". *Архіви України*. 2019. № 1. С. 203-209.
7. Березовська Т. В., Шарата Н. Г. Наукова достовірність чи наукове припущення в реконструкції життєдіяльності видатної особистості. *Гілея*. 2018. Вип. 139. № 12.
8. Вербовий О. В., Власенко С. І. Національний склад Сумського партизанського з'єднання – 1-ї Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака. *Гілея*. 2019. Вип. 148 (№ 9). Ч. 1. С. 10-16.
9. Вербовий О. В., Власенко С. І. Фонд 1-ї Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака (Сумське партизанське з'єднання) як комплекс джерел з історії партизанського руху опору в роки Другої світової війни. *Архіви України*. 2019. № 2. С. 128-135.
10. Власенко С. І. Діяльність Комісії з історії Вітчизняної війни при Академії наук УРСР щодо формування партизанських фондів (1946-1950 рр.). *Архіви України*. 2019. № 1. С. 102-119.
11. Власенко С. І. Крим у документах Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Крим – це Україна. *Документальні свідчення в архівах України* : збірник статей і матеріалів круглого столу. м. Київ, 15 лютого 2019 р. Київ, 2019. С. 32-67.
12. Власенко С. І. Участь радянських партизанських формувань у Київській наступальній операції 1943 року та пам'ятні місця подій у сучасному науковому дискурсі. *Історико-культурний туризм : український та світовий досвід* : збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Київ, 5 квітня 2019 р.). Київ, 2019. С. 221-230.
13. Гула Р. В., Передерій І. Г., Дерев'янка Л. І. Історія української культури у

- схемах, таблицях та ілюстраціях: навч.-метод. посіб. Київ : Каравела, 2019. 180 с.
14. Гуржій О. І. Гетьманська Україна 1676-1764. Київ : Арії, 2016. 320 с.
- 14.Макарчук С., Побережець Г. Репресована Феміда: архівно-кримінальна справа голови Миколаївського обласного суду А.Онищенко. *З архівів ВУЧК-НКВД-КГБ*. 2021. № 1 (55). С. 319-335.
- 16.Побережець Г. С. Державотворча діяльність Народного руху України. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути* : матеріали XII міжнародної науково практичної інтернет-конференції (м. Київ, 29 січня 2021 р.). Київ, 2021. С. 124-132.
17. Побережець Г. С. Діяльність В. Чорновола у дисидентському русі. *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті* : збірник наукових праць за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 11 – 12 червня 2020 року. Львів в: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 352-355. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8393>
18. Побережець Г. С. Зародження багатопартійної системи в Україні // Актуальні проблеми сучасної науки та шляхи їх вирішення. Одеса : Екологія, 2020. С. 42-45. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8394>
19. Історія та культура України : методичні рекомендації для семінарських занять здобувачів вищої освіти освітнього ступеня "Молодший бакалавр" початкового рівня (короткий цикл) з усіх спеціальностей МНАУ / уклад. Г. С. Побережець. Миколаїв : МНАУ, 2021. 57 с. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8967>
- 20.Світлична В. В. Історія України : навч. посіб. Київ : Каравела, 2019. 408 с.
- 21.Український тиждень. Історія. URL:<https://tyzhden.ua/History/page=>

Зміст

Вступ.....	3
Змістовий модуль 1: Стародавня і середньовічна історія України	
.....	4
Лекція 1. Стародавня історія та культура України.....	4
С е м і н а р. Стародавня історія та культура України.....	4
Л е к ц і я 2. Розвиток та культура Київської держави 9 – перша половина 14 ст.....	5
С е м і н а р. Розвиток та культура Київської держави 9 – перша половина 14 ст.....	5
Л е к ц і я 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського: соціально-економічний, політичний та культурний розвиток.....	6
С е м і н а р. Українські землі у складі Великого князівства Литовського: соціально-економічний, політичний та культурний розвиток.....	7
Л е к ц і я 4. Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі. Культура українського козацтва.....	8
С е м і н а р. Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі. Культура українського козацтва.....	8
Завдання для модульної контрольної роботи (Змістовий модуль 1).....	9
Модуль II. Нова історія України.....	9
Л е к ц і я 5. Культурне та церковне життя в українських землях друга половина 17 ст. – початок 18 ст.....	9
С е м і н а р. Культурне та церковне життя в українських землях друга половина 17 ст. – початок 18 ст.....	9
Л е к ц і я 6. Становище українських земель та розвиток української культури під владою Російської та Австро-Угорської імперії (друга половина 18 ст. – початок 20 ст.).....	10
С е м і н а р. Становище українських земель та розвиток української культури під владою Російської та Австро-Угорської імперії (друга половина 18 ст. – початок 20 ст.).....	11
Завдання для модульної контрольної роботи (Змістовий модуль 2).....	12
Модуль III. Новітня історія України.....	12
Л е к ц і я 7. Повсякденне життя та розвиток культури України в першій половині 20 ст.....	12
С е м і н а р. Повсякденне життя та розвиток культури України в першій половині 20 ст.....	12
Л е к ц і я 8. Україна в 50-90-х роках 20 ст.-початок 21 ст. та особливості розвитку української культури.....	13

С е м і н а р. Україна в 50-90-х роках 20 ст.-початок 21 ст. та особливості розвитку української культури.....	14
Завдання для модульної контрольної роботи (Змістовий модуль 3).....	14
Термінологічний словник.....	15
Література.....	18

Навчальне видання

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

методичні рекомендації для практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Готельно-ресторанна справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» для заочної форми навчання

Укладач: **Побережець** Ганна Степанівна

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1

Тираж 50 прим. Зам. №__

Надруковано в видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб`єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.